

адаптації екологічного законодавства: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 25 верес. 2013 р.) / Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ, 2013. С. 76–79.

3. Гордєєв В. І., Федорович В. І. Ринок земель. *Велика українська юридична енциклопедія. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і прав ім. В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 64–70.*

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-30>

ON THE RELEVANCE OF ISSUES OF LEGAL PROTECTION OF NATURAL HABITATS OF WILD FLORA AND FAUNA

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ СЕРЕДОВИЩ ІСНУВАННЯ ДИКОЇ ФЛОРИ ТА ФАУНИ

Suprunova I. A. Супрунова І. А.

*Postgraduate Student at the Department
of Environmental Law
Yaroslav Mudryi National Law University
Kharkiv, Ukraine*

*аспірантка кафедри екологічного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Обраний Україною вектор на інтеграцію з Європейським Союзом (далі – ЄС) та практика імплементації міжнародно-правових документів у національне екологічне законодавство передбачають розробку та впровадження правового забезпечення охорони природних середовищ існування дикої флори та фауни.

Важливість зазначеної проблематики підкріплюється й тим, що, з одного боку, на сьогодні в Україні немає чітко вироблених комплексних державно-правових заходів у сфері охорони природних середовищ існування дикої флори та фауни, а з іншого – відповідні програми з цього питання вже добре реалізуються та застосовуються у міжнародному просторі, що зумовлює потребу в запозиченні зарубіжного досвіду для його використання у вітчизняному законодавстві.

Починаючи з другої половини ХХ ст. у центрі уваги міжнародної спільноти стає проблема збереження біологічного різноманіття. І хоча

окремі договори, спрямовані на збереження біоресурсів, можна зустріти на більш ранніх етапах розвитку міжнародного екологічного права, вести мову про цілісну концепцію збереження та сталого використання біорізноманіття стало можливим тільки з кінця минулого століття.

Основні підходи та принципи збереження та сталого використання біорізноманіття визначені багатьма міжнародними документами, ключове місце серед яких займають Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі 1979 р. (Бернська конвенція) та Конвенція про охорону біологічного різноманіття 1992 р. У країнах ЄС вони знайшли деталізацію у Директиві № 2009/147/ЄС про збереження диких птахів (Пташина директива), яка визначає спеціальні природоохоронні території, а також у Директиві № 92/43/ЄС про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори (Оселищна директива), яка визначає ділянки, важливі для ЄС, або об'єкти природи загальноєвропейського значення, в аспекті збереження біотичної та ландшафтної різноманітності.

Однією з ключових категорій, яка висвітлена у перерахованих вище документах, є оселищна концепція збереження біорізноманіття, тобто ідея збереження певних типів оселищ, як територій (місць) існування видів або їх груп, що мають важливе значення для збереження біорізноманіття Європи. Методологія оселищної охорони – це своєрідний інструмент уніфікації підходів до охорони біотичного та ландшафтного різноманіття в країнах Європи [1, с. 9].

Законом України від 18.03.2004 р. «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» наша держава заявила про свій намір узгодити методологію у сфері охорони природи з методологією, яка використовується в країнах ЄС. А вже через десять років, 27.06.2014 р., як відомо, була прийнята Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергетики і їхніми державами-членами, з іншої сторони, де в Додатку ХХХ до Глави 6 «Навколишнє природне середовище» Україна зобов'язалась поступово наблизити своє законодавство до законодавства ЄС у сфері охорони природи, зокрема впровадити положення Пташиної та Оселищної директив.

Оселищна концепція збереження біорізноманіття покликана вирішити практичні завдання територіальної охорони біорізноманіття, зокрема в регіонах з давньою історією господарського освоєння, де природні екосистеми збереглися лише фрагментарно, на малих ділянках, роз'єднаних великими просторами антропогенних ландшафтів. Вона є свого роду інструментом для визначення територій, охорона або

природоохоронний менеджмент яких є перспективним для збереження біотичної різноманітності [1, с. 10].

Необхідно вказати, що у процесі формування оселищної концепції збереження біорізноманіття майже кожна європейська країна стикається з рядом проблем щодо адаптації наявного традиційного наукового понятійно-термінологічного, концептуального та методологічного апарату з потребами оселищного підходу щодо збереження біорізноманіття. Аналіз чинного законодавства нашої країни показує, що Україна також наразі має ряд невирішених питань з приводу адаптації європейського законодавства.

Так, деякі положення чинних національних законів з охорони біорізноманіття на сьогодні не відповідають реаліям ХХІ століття. При цьому понятійний апарат галузевого законодавства повинен спиратися на термінологію та формулювання природничих наук у комплексі з аналізом практичного досвіду правової охорони біологічного різноманіття як в Україні, так і за її межами.

Особливою гостротою проблема активного впровадження в Україні принципів оселищного підходу до збереження біорізноманіття набула у зв'язку з проголошенням розбудови екологічної мережі керівним принципом розвитку територіальної охорони природи країни та закріпленням його на законодавчому рівні. В Україні були запроваджені дещо інші критерії до формування екомережі, що значною мірою зробило схеми екомережі України несумісними з аналогічними схемами європейських країн. Особливо відчутно це проявляється на прикордонних територіях, де виникає необхідність узгодження структури регіональних екомереж України з європейськими. Принциповим є фактичне ігнорування в Україні «оселищних критеріїв» вибору складових елементів екомережі й абсолютизація значення територій та об'єктів природно-заповідного фонду як основи екомережі [2, с. 13].

Наразі у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про збереження природних оселищ та видів природної флори та фауни, що підлягають особливій охороні (про території Смарагдової мережі в Україні)» від 23.07.2021 р. № 4461-1. Його метою є визначення правових та організаційних засад формування територій Смарагдової мережі в Україні, проведення оцінки впливу на території Смарагдової мережі та управління такими територіями для збереження природних оселищ та видів природної флори та фауни, що підлягають особливій охороні в Європі, згідно з вимогами Бернської конвенції та з урахуванням вимог Пташиної та Оселищної директив [3].

Цей законопроект є альтернативним до проєкту Закону України «Про території Смарагдової мережі» (реєстр. № 4461 від 04.12.2020 р.) та

пропонує концепцію більш виваженого підходу врегулювання питань збереження природних оселищ та видів природної флори та фауни, що підлягають особливій охороні. Водночас, суттєві відмінності альтернативного проекту від основного та доопрацьованого полягають у тому, що в ньому є все ж таки ряд неузгодженостей, як на національному рівні, так і на міжнародному (наприклад, йде мова про різні підходи до здійснення оцінки впливу та провадженні планованої діяльності, неоднакове значення термінів, понять, вживаних у тексті), що свідчить про актуальність даної теми на сьогоднішній день.

Дійсно, на національному, європейському та міжнародному рівнях слід зміцнювати потенціал у галузі оцінки, вивчення та вдосконалення правового регулювання охорони природних середовищ існування дикої флори та фауни. А тому в подальшому необхідно дослідити таке регулювання в контексті відповідності міжнародно-правовим і європейським стандартам.

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що цінність охорони природних середовищ існування дикої флори і фауни не можна ставити під сумнів. Використання європейського досвіду в Україні дасть, безперечно, позитивні результати щодо втілення в країні пріоритетів Бернської конвенції, насамперед у частині збереження рідкісних оселищ. Зменшення природного біорізноманіття займає особливе місце серед екологічних проблем сучасного світу, адже відбувається інтенсивне знищення природних екосистем та зникнення видів живих організмів. Саме тому ця сфера є вкрай актуальною та має велике теоретичне і практичне значення для подальших наукових досліджень.

Література:

1. Оселищна концепція збереження біорізноманіття: базові документи Європейського Союзу / за ред. О. О. Кагало, Б. Г. Проць. Львів: ЗУКЦ, 2012. 278 с.
2. Методи вивчення оселищного різноманіття / за ред. Б. Г. Проць, О. О. Кагало. Львів: Ліга Пресс, 2017. 61 с.
3. Проект Закону про збереження природних оселищ та видів природної флори та фауни, що підлягають особливій охороні (про території Смарагдової мережі в Україні): від 26.07.2021 р. № 2035-ІХ. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72597 (дата звернення: 17.07.2022).